

Нысан
ПМУ ҰС Н 7.18.3/37

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі

С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Филология, журналистика және өнер факультеті

Психология және педагогика кафедрасы

5В010300-педагогика және психология бакалавр
мамандық студенттеріне арналған

«Психологиялық-педагогикалық коррекция және реабилитация»

ПӘНІ БОЙЫНША ОҚЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫ
(Syllabus)

Павлодар

1 Оқытушылар туралы мәліметтер және байланысу ақпараттары

Психология және педагогика кафедрасының аға оқытушы Жунусова Айгүл Райымбекқызы, А-149 аудиторияда орналасқан. Байланысу телефоны 673677, 673685 (вн.1139).

2 Пән туралы мәліметтер

Педагог-психологтың мамандығын меңгеріп жатқан студенттердің кәсіби дайындығы психокоррекция және реабилитация негіздері пәні бойынша дәріс және тәжірибелік сабақтарда жүзеге асады. Психологтың тәжірибенің өзекті мәселелерімен байланысты дағды-машықтарды меңгеру.

Психокоррекция және реабилитация негіздері оқу пәні ретінде өзінің басты міндеті етіп болашақ мамандарға психология саласындағы қазіргі жағдайымен таныстыруды көздейді.

3 Пәннің еңбек сыйымдылығы

Семестр	Кредиттар саны	Аудиториялық сабақ түрлері бойынша қарым-қатынас сағаттарының саны						Студенттің өздік жұмысының сағат саны		Бақылау нысаны
		барлығы	Дәріс	практика	Зертханалық	студиялық	жеке	барлығы	СРСП	
6	2	90	12	6	-	-			емт	
Барлығы										

4 Пәннің мақсаты және тапсырмасы

- кәсіби іс-әрекетті жүзеге асырғанда қажетті теориялық білімді меңгеру;
- психологиялық тәрбие саласындағы мәселелерді айқындау және шешу дағдыларын дамыту;
- адамгершілік психологиялық ұстанымдарын қалыптастыру.

Міндеттері:

- психологиялық түзетудің негізгі принциптерімен таныстыру;
- психологиялық түзетудің әртүрлі бағыттарын қарастыру;
- түзетудің әсер ету әдістерін және психотерапиялық процедураны зерттеу;
- әртүрлі генездегі психикалық дамудың жалпы және айрықша ерекшеліктерді қарастыру.

5 Білімге, икемділікке және машықтарға қойылатын талаптар

кәсіби бағдарлау жұмысын жоспарлау, бұл саладағы психологиялық кеңес берудің бағыттарын, жеке адамды зерттеуде психодиагностикалық әдістерді, психологиялық кеңес берудің әдіс- тәсілдерінің ерекшеліктерін.

Пәнді игеруде студенттер істей білуге тиісті:

- нақты жағдайға байланысты міндеттерді нақты анықтап психологиялық кеңес берудің ерекшеліктерін айыра білу;

білім алушыларға кәсіби бағдарлау саласында көмек беріп оның психологиялық проблемасын кең көлемде бағдарлай білу, психологиялық сұранысын қанағаттандыра білу.

6. Пререквизиттер: жалпы психология, психодиагностика негіздерікшелік психология.

7 Постреквизиттер: кәсіби психология, еңбек психологиясы, даму психологиясы.

8. Пәннің тақырыптық жоспары (с/о бөлімі)

№	Тақырыптардың атауы	Сағат саны		
		к/о бөлімі ОСО		
		Дәр	Тәж	СӨЖ
1	2	3	4	5
1	Психологиялық-педагогикалық коррекция мен реабилитацияның пәні, міндеттері және даму тарихы	1	-	7
2	Зерттеу әдістері	-	-	7
3	Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық-педагогикалық көмек көрсетудің негізгі бағыттары	2	0,5	7
4	Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау	1	0,5	8
5	Психокоррекция бойынша ПМПК-дағы психологтың жұмыс бағдарламасы.	-	0,5	8
6	Психологиялық-педагогикалық коррекция және реабилитация балаларға психологиялық көмек көрсету жүйесінде	1	0,5	8
7	Экстремалды жағдайларда психологиялық-педагогикалық көмек көрсету	1	0,5	8
8	Психикалық дамудың тежелуінің клиникалық сипаттамасы	-	0,5	8
9	Психикалық дамулары тежелген кіші мектеп оқушыларының танымдық процестерін психологиялық-педагогикалық түзету	1	0,5	8
10	Зейіннің көлемін ұлғайтуға бағытталған коррекция	1	0,5	8
11	ПДТ балалардың есте сақтауларын психологиялық-педагогикалық түзету	1	0,5	8
- 0,58 12	Есте сақтаудың логикалық тәсілдерінің дамуы	1	0,5	8
14Д енса улы қ мүм кінд ікте рі шек теул і бала лар ы бар отба сыл арға	Психикалық дамулары тежелген балалардың эмоционалдық ауытқулары	1	-	8

психологикалық педагогикалық көмек көрсету 13				
15	Деонтологиялық кодекс	1	0,5	8
	Барлығы:	12	6	117

9 Пән туралы қысқаша мәлімет

Педагог-психологтың жұмысы аталған мекемелерде тек «қайта тәрбиелеу», «көмек көрсету» деп санамау керек, сонымен қатар отбасындағы дағдарысты болдырмау жолдарын алдын ала қарастырып, қиын балалармен жұмысты ұйымдастырып, олардың дұрыс жолға түсуіне қолайлы жағдай жасау, заңға қарсы әрекеттерінің алдын алу болып табылады.

Пәннің мазмұны тарауында ғылым мен тәжірибиенің дамуын есепке ала отырып оқу материалы ашылады. Пәннің барлық мазмұны логикалық аяқталған материалды қамтитын тақырыптарға бөлінген.

10 Курс компоненттері

Теоретикалық курстың мазмұны

1 тақырып. Психологиялық-педагогикалық коррекция мен реабилитацияның пәні, міндеттері және даму тарихы. Психологиялық-педагогикалық коррекцияның психологиялық ғылымдар жүйесінде алатын орны. Психологиялық қолдаудың негізгі ұғымдары мен ұстанымдары. Баланы жалпы білім беретін мекемелерге жетелеу.

3 тақырып. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық-педагогикалық көмек көрсетудің негізгі бағыттары. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық көмек көрсетудің міндеттері, құрылымы, түрлері және негізгі бағыттары.

4 тақырып. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау. Әлеуметтік және педагогикалық интеграция. Қолдаудың құрылымы. Коррекциалық бөлім

6 тақырып. Психологиялық-педагогикалық коррекция және реабилитация балаларға психологиялық көмек көрсету жүйесінде. Дені сау балалармен жұмыс жасағанда психологиялық коррекцияны қолдану себептері. Психикалық дамудың ауытқу себептерін түсіндірудің модельдері. Психикалық дамулары тежелген балалардың психологиялық коррекциясының негізгі ұстанымдары.

7 тақырып. Экстремалды жағдайларда психологиялық-педагогикалық көмек көрсету. Психологиялық-педагогикалық көмектің негізгі бағыттары және оны жүзеге асыру. Ата-аналардың семинары психологиялық көмектің спецификалық

тәсілі ретінде. Психикалық дамуда ауытқулары бар балалармен және олардың ата-аналарымен жұмыс істейтін психологтың сапасы.

9 тақырып. Психикалық дамулары тежелген кіші мектеп оқушыларының танымдық процестерін психологиялық-педагогикалық түзету. ПДТ балалардың психологиялық коррекциясының бағыттары мен міндеттері. ПДТ балаларда есте сақтаудың логикалық тәсілдерінің дамуы, зейінді, есті, ойлау операцияларын коррекциялау.

10 тақырып. Зейіннің көлемін ұлғайтуға бағытталған коррекция. Зейіннің көлемі. Сандық материалда зейіннің көлемін қалыптастыруға арналған жаттығулар. Слайдтардың көмегімен зейіннің көлемін қалыптастыруға арналған тапсырмалар.

11 тақырып. ПДТ балалардың есте сақтауларын психологиялық-педагогикалық түзету. Мнемикалық бұзылулар (психофизикалық инфантилизм, соматогендік генез, церебралды-органикалық генез). Ойша бейнелерді жасауға балалардың қабілеттерінің дамуы. Бейнелі-моторлық және бейнелік естің дамуы.

12 тақырып. Есте сақтаудың логикалық тәсілдерінің дамуы. Мағыналық қатынастар классификациясы, мағыналық тіректерді анықтау. Естің «біріктіру», «мағынасы бойынша біріктіру», «ассоциация бойынша топтау» мнемикалық тәсілдердің негізінде дамуы.

14 тақырып. Психикалық дамулары тежелген балалардың эмоционалдық ауытқулары. Балалардың эмоционалдық ауытқуларының психологиялық-педагогикалық коррекция мен реабилитациясының бағыттары. Аффективті реттелудің жүйесі және оның құрылымы. Балаларда болатын келіспеушіліктердің бағыттылығының түрлері.

15 тақырып. Деонтологиялық кодекс. Педагог және психологтың негізгі міндеттері. Педагог және психологтың клиентке қатысты міндеттері. Дансаулық пен оқу мекемелері саласындағы психотерапевтің өзінің әріптестеріне, басқа профессионалдарға деген ақпараты. Деонтологиялық кодексті қолдану.

Тәжірибелік сабақтарының мазмұны

1 тақырып. Психологиялық-педагогикалық коррекция мен психореабилитацияның пәні, міндеттері және даму тарихы. Психокоррекция мен психологиялық кеңестің психологиялық ғылымдар жүйесінде алатын орны. Қолдаудың негізгі ұғымдары мен ұстанымдары. Баланы жалпы білім беретін мекемелерге жетелеу.

2 тақырып. Зерттеу әдістері. Коррекциялық экспериментті ұйымдастырудың ережелері. Әңгіме. Тесттер. Сұрақнамалар. Тематикалық апперцептивтің тесті (ТАТ). Розенцвейг тесті. Роршах тесті. Люшердің түстерді таңдау тесті.

3 тақырып. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық көмек көрсетудің негізгі бағыттары. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық көмек көрсетудің міндеттері. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық көмек көрсетудің құрылымы. Психикалық дамуда ауытқулары бар балаларға психологиялық көмек көрсетудің түрлері мен негізгі бағыттары.

4 тақырып. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды психологиялық қолдау. Әлеуметтік және педагогикалық интеграция. Жетелеудің құрылымы. Коррекциалық бөлім.

5 тақырып. Психокоррекция бойынша ПМПК-дағы психологтың жұмыс бағдарламасы. Психокоррекцияның кезеңдері, процедуралары, әдістері және техникалары. Психологтың отбасымен жұмысы. Психологиялық тексерудің нәтижелері бойынша психологтың бекіту сұлбасы.

6 тақырып. Психологиялық-педагогикалық коррекция және реабилитация балаларға психологиялық көмек көрсету жүйесінде. Дені сау балалармен жұмыс жасағанда психологиялық коррекцияны қолдану себептері. Психикалық дамудың ауытқуының себептерін түсіндірудің модельдері. Психикалық дамулары тежелген балалардың психологиялық коррекциясының негізгі ұстанымдары.

7 тақырып. Экстремалды жағдайларда психологиялық- педагогикалық көмек көрсету. Психологиялық көмектің негізгі бағыттары және оны жүзеге асыру. Ата-аналардың семинары психологиялық көмектің спецификалық тәсілі ретінде. Психикалық дамуда ауытқулары бар балалармен және олардың ата-аналарымен жұмыс істейтін психологтың сапасы.

8 тақырып. Психикалық дамудың тежелуінің клиникалық сипаттамасы. ПДТ пайда болу себептерінің түрлері. Интеллектуалды кемшілікпен шекаралас түрлерінің классификациясы. ПДТ пайда болу тәуекелінің факторлары.

9 тақырып. Психикалық дамулары тежелген кіші мектеп оқушыларының танымдық процестерін психологиялық түзету. ПДТ балаларда есте сақтаудың логикалық тәсілдерінің дамуы, зейінді, есті, ойлау операцияларын коррекциялау.

10 тақырып. Зейіннің көлемін ұлғайтуға бағытталған коррекция. Зейіннің көлемі. Сандық материалда зейіннің көлемін қалыптастыруға арналған жағтығулар. Слайдтардың көмегімен зейіннің көлемін қалыптастыруға арналған тапсырмалар.

11 тақырып. ПДТ балалардың ойлау операцияларының психологиялық- педагогикалық түзету. Балалардың негізгі топтары. Ойлаудың даму деңгейлері. Логикалық ойлау: «Әңгімені қайта құр», «сөйлем құрастыр», «артығын алып тастау», «аналогтарды іздеу», «заттарды қолдану тәсілдері».

12 тақырып. Есте сақтаудың логикалық тәсілдерінің дамуы. Мағыналық қатынастар классификациясы, мағыналық тіректерді анықтау. Естің «біріктіру», «мағынасы бойынша біріктіру», «ассоциация бойынша топтау» мнемикалық тәсілдердің негізінде дамуы.

13 тақырып. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалары бар отбасыларға психологиялық-педагогикалық көмек көрсету. Балалардың эмоционалдық ауытқуларының психокоррекциясының бағыттары. Балаларда болатын келіспеушіліктердің бағыттылығының түрлері. Аффективті реттелудің жүйесі және оның құрылымы. Баланың ойын іс-әрекетінің қалаптасу кезеңдері.

15 тақырып. Деонтологиялық кодекс. Психотерапевттің негізгі міндеттері. Денсаулық пен оқу мекемелері саласындағы психотерапевттің өзінің әріптестеріне, басқа профессионалдарға деген ақпараты. Деонтологиялық кодексті қолдану.

Сырттай оқу бөлімінің СӨЖ мазмұны (СПО)

№	СӨЖ түрі	Есеп беру формасы	Тексеру түрі	Сағат
---	----------	-------------------	--------------	-------

				саны
1	Дәріс сабақтарға дайындалу.	конспект	Сабаққа қатысу	12
2	Тәжірибелік сабақтарға дайындалу, үй тапсырмаларын орындау	Жұмыс дәптері, конспект	Сабаққа қатысу	6
3	СӨЖ сабақтарына дайындалу	Баяндама	Сабаққа қатысу	20
4	Аудиториялық сабақтардың мазмұнына кірмеген материалды зерделеу	конспект	Есеп беру	30
5	Семестрлік тапсырмаларын орындау	Жұмыс дәптері, конспект	Сабаққа қатысу	35
6	Тест құрастыру	Жұмыс дәптері, конспект	Тест	4
7	Бақылау іс-шараларына дайындалу		РК1, РК2, тестілеу	10
Барлығы:				117

Студенттің оқытушымен өздік жұмысының тақырыптары

1 тақырып. Психологиялық кеңес беру мен психологиялық-педагогикалық коррекцияның пәні, міндеттері, әдіснамалық негіздері

2 тақырып. Клиникалық зерттеудің әдістері

3 тақырып. Коррекциалық эксперимент. Әңгіме

4 тақырып. Жобалы (проекттивті) әдістер

11-тақырып. Клиентке шоғырланған (клиентцентрированная) терапия. Роджерстің эмпатия түсінігі.

12-тақырып. НЛБ-ның негізгі принциптері.

13-тақырып. В.Франкл, Р.Мэй, И.Ялом – тәсілдің көрнекті өкілдері.

14-тақырып. Психологиялық кеңес берудегі гештальт-тәсілі.

15-тақырып. Ф.Перлз бойынша невроз дамуының деңгейлері мен кезеңдері.

16-тақырып. Эзотеориялық практикалық жұмыс элементтері.

17-тақырып. Топтар: тарихы, дамуы, негізгі ұғымдар мен процедуралар.

18-тақырып. Жекелік құндылықтарына әсер ету мәселесі және оның іс-әрекетіне кеңесшінің өмірлік философия мәселесі.

19-тақырып. Кеңесші және психотерапевт түсінігін салыстыру.

20-тақырып. Адлердің индивидуалды психологиясы.

21-тақырып. Психологиялық кеңес берудегі гештальт-тәсілі.

22-тақырып. Кеңес берудегі топтық формалар.

23-тақырып. С.Минухин, К.Витакера, Хейли, В.Сатир, Милан мектебінің тәсілдері.

24-тақырып. Әлеуметтік-психологиялық тренинг.

СӨЖ тапсырмаларын орындау және тапсыру жөніндегі және **«Психологиялық-педагогикалық коррекция және реабилитация»** пәні бойынша **5В010300-педагогика және психология бакалавр** мамандығы бойынша сырттай оқу нысанындағы студенттерге арналған

бақылау шаралардың кестесі

СӨЖ түрі	Максималды балл		Тапсырманы тапсыру мерзімі	Срок сдачи	Форма контроля
	1 сабақта	барлығы			
Дәріске қатысу және дайындалу	2	12	1 сабақта	кесте бойынша	қатысу
Практикалық сабақтараға қатысу және дайындалу	4	12	1 сабақта	кесте бойынша	қатысу
СӨЖ жұмыстарға қатысу және дайындалу	4	12	1 сабақта	кесте бойынша	қатысу
Семестрлік жұмысты ресімдеу және қорғау		20		кесте бойынша	қатысу
Бақылау жұмысын орындау		7	келесі сессияда оқылады	1 қарашаға дейін	қатысу
Баяндама орындау және қорғау		30	келесі сессияда оқылады	ОСӨЖ кесте бойынша	
1 бөлім	1 қазан			қатысу	
2 бөлім	15 қазан			қатысу	
3 бөлім	1 желтоқсан			қатысу	
4 бөлім	15 желтоқсан			қатысу	
		100			

20__ж. «__»_____№__хаттамамен кафедра отырысында ұсынылды.

Кафедра меңгерушісі _____ Е.И.Бурдина 20__ж. «__» _____

11 Курс саясаты

Оқытушы мен студенттердің академиялық этикасының саясаты университеттің ішкі тәртібінің ережелеріне сәйкес болуы тиіс. Оқу үдерісіне белсенді түрде қатысуы қажет. Оқу материалы бойынша сұрақтар қою, тиянақты жауаптар беру және өзіндік көзқарастарды таныту өте маңызды. Оқытушы мен курстастарды сыйлау керек. Оқытушы сөйлегенде, дауыстап әңгімелесуге болмайды, екінші ескертуден соң студент аудиториядан шығарылады. Сабақтарды орынды себепсіз босатуға тыйым салынады. Әрбір себеп анықтамамен расталуы қажет. Студент босатқан сабақтарының орнын оқытушының анықтаған уақытында толықтырылуы тиіс. 10 минуттан артық кешіккен студент сабаққа жіберілмейді. Сабаққа кешігудің немесе келмеудің себептерін алдын-ала ескерген жөн. Үй тапсырмасын және басқа жазба жұмыстарды дерт кезінде тапсыру қажет. Бақылау жұмысын, тестті емтиханды тапсыруда көшіруге жол берілмейді. Оқытушының консультациясына қатысуы міндетті. Сабақ барысында ұялы телефондар сөндірілген қалыпта болуы талап етіледі. Сағыс шайнауға, дөрекілік пен мәдениетсіздіктің белгісі ретінде қатаң тыйым салынады.

Оқу процесіне қатысу дегеніміз – сабаққа қатысу, пікірталаста және топ жұмысында белсенділік көрсету, топтастарының оқуына әсер ету.

Сабаққа 100 пайыз қатысып, берілген тапсырмаларды уақытымен және дұрыс орындаса – ең жоғарғы 100 балл қойылады. Курсты меңгеру барысында төмендегідей баллдары қойылады:

- дәріске қатысу – 1 балл, конспектің бар болуы – 1 балл

- тәжірибелік сабаққа қатысу – 1 балл, тәжірибелік жұмысты орындау – 5 балл (оның ішінде үй тапсырмасын орындау – 3 балл, сұраққа жауап беру, жаттығу жұмыстарын орындау, тақырып бойынша талдау жасау – 2 балл)

Айып балы білімді бағалаудың жүйесіне орай белгіленеді

Мәселен, дәрісті орынды себепсіз босату үшін 2 балл шегеріледі (-2); дәрістің шала конспектіленгені үшін жарты балл кемітіледі (-0,5); тәжірибелік сабақтарда белсенділік танытпай, немқұрайды қатынасу ең кем дегенде жарты баллды шегеруімен (-0,5) жазаланады.

Межелік бақылау пәннің тиесілі кезеңде өтілген тақырыптары бойынша сынақ немесе коллоквиум түрінде ұйымдастырылады. Межелік бақылауда сырттай оқу бөлімі студенттер үшін келесі критерийлер ескеріледі:

$$РД=Р1 \text{ или } РД=Р1*0,7+КР*0,3$$

Пән бойынша рейтинг мына формула бойынша анықталады:

мұндағы P_1 , P_2 , АҮ– бірінші, екінші рейтингтің, ағымды үлгерімнің балдары;

$$РД=(Р1+Р2)/2 \text{ – (емтиханға жіберілуі)}$$

$$Қорытынды=РД*0,6+ҚБ*0,4$$

Толық дұрыс жауап 100 балмен бағаланады, оның ішінде:

100-90 балл – тиянақты, дәйекті, байланысты, толыққанды жауап; балдардың шегерілуі жауаптың мәнін және дұрыстығын бұзбайтын кемшіліктердің кездесуімен байланысты;

89-75 балл - материалды толық игергендігі, мәселе бойынша әдебиеттерді білетіндігі көрінетін және қосымша сұрақтардың қажеттігінсіз берілген жауапқа қойылады;

74-50 балл – студент тек негізгі материалды біледі, мәселе бойынша әдебиеттерді шатастырады, қойылған қосымша сұрақтарға жеткіліксіз жауаптар қайырады;

49-0 балл – студент толық және дұрыс жауап беруге қауқарсыз, қосымша сұрақтар оған көмектеспейді, мәселе бойынша әдебиеттер қарастырылмаған.

Қорытынды бақылау. Курс пән бойынша тестілеу түрінде өтетін емтихан тапсыруымен аяқталады. Бақылау үстінде көшіріп жазуға тыйым салынады. Емтиханда студенттің әр қайсысына тесттік формадағы 50 сұрақ беріледі. Әрбір дұрыс жауап 2 балмен бағаланады. Емтиханның жалпы бағасы дұрыс жауаптардың бағаларын қосу арқылы анықталады.

Курстың ақтық бағасы бұған дейінгі жинақталған барлық балдарды ескеру арқылы қойылады.

Егер студент емтиханда F деген баға алса, оның қорытынды рейтингі анықталмайды. Ведомосқа «қанағаттанарлықсыз» деген баға қойылады.

12 Ұсынылатын әдебиеттер тізімі

Негізгі әдебиеттер тізімі:

1. Шипицына Л.М. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка, М., 2003 г.

2. Казакова Е.И. Сопровождение развития – новая образовательная технология, СПб.,

3. Белопольская Н.Л. Психологическая диагностика личности детей с задержкой психического развития, М., 1999 г.

4. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии, М., 1973 г.

5. Гонеев А.Д. Основы коррекционной педагогики (учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. завед.) М., 1999 г.

6. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога, М., 1993 г.

7. Глезерман Т.Б. Мозговые дисфункции у детей, М., 1983 г.

8. Мамайчук И.И. Психокоррекция детей и подростков с нарушениями в развитии, СПб., 1997 г.

Қосымша әдебиет:

9. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания, Л., 1968 г.

10. Егорова Т.В. Особенности памяти и мышления младших школьников, отстающих в развитии, М., 1973 г.

11. Карбанова О.А. Игра в коррекции психического развития ребенка (учебное пособие), М., 1997 г.

12. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании, М., 1995 г.

13. Сборник нормативно-правовых материалов, регламентирующих деятельность практических психологов РФ, Е., 1997 г.

14. Топическая диагностика заболеваний и травм нервной системы, под ред. Акимова Г.А. Л., 1989 г.

15. Ушаков Г.К. Пограничные нервно-психические расстройства, М., 1987 г.